

بررسی و مقایسه ترجمه فارسی و انگلیسی قرآن کریم از طاهره صفارزاده

شاهرخ محمد بیگی^۱
سمیه رضایی^۲

چکیده

طاهره صفارزاده شاعر، نویسنده، مترجم و قرآن‌پژوه معاصر است، که خدمات شایان و ارزنده‌ای در زمینه‌های یادشده از خود به یادگار نهاده است. وی به ترجمه قرآن کریم به دو زبان فارسی و انگلیسی پرداخته است. اگرچه از نظر رعایت قواین و فنون ترجمه اشکالات زیادی بر هر دو ترجمه او می‌توان گرفت؛ اما باید این نکته را نیز در نظر داشت که ترجمه صفارزاده از نوع ترجمه تفسیری است؛ و بی‌تردید نوع ترجمه برگزینش معادل‌ها تأثیری به‌سزا نهاده است. در این مقاله مقایسه‌ای میان دو ترجمه قرآن صفارزاده به دوزبان فارسی و انگلیسی، در حوزه‌های بلاغی، صرفی، نحوی و لغوی صورت گرفته است، و نتایج به دست آمده نشان از این مطلب دارد که ترجمه انگلیسی صفارزاده ترجمه دقیق‌تری است، زیرا جنبه تفسیری در ترجمه انگلیسی به مراتب کم‌تر از ترجمه فارسی اوست، و می‌توان گفت، ترجمه انگلیسی او از نوع ترجمه آزاد می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: قرآن، ترجمه، طاهره صفارزاده، فارسی، انگلیسی، ترجمه تفسیری.

۱- دانشیار دانشگاه شیراز.

۲- کارشناس ارشد زبان و ادبیات فارسی.

در مورد بیان قرآن سخنان بسیاری گفته شده است؛ و آن چه بدیهی است، سهل ممتنع بودن قرآن است. عموم مردم تاحدی با زبان قرآن آشنا هستند. کسانی که زبان عربی را در سطح متوسطی می‌دانند، می‌توانند برخی از آیات آن را به خوبی درک کنند، و این خصوصیت قرآن است که در عین حال که فهم آن آسان است؛ هیچ بشری قادر نیست تا کلامی چون آن بیافریند. به گفته یکی از محققان: «قرآن در افاده‌ی معانی، شیوه‌ای ویژه خود دارد که نه به سادگی روش گفتار عامه است و نه به پیچیدگی تعبيرات خواص، بلکه حدوسطی بین این دو شیوه (سهل ممتنع) را برگزیده است؛ در تعبير و ادای معانی، سهل است و به گونه‌ای که همه کس - آشنا و ناآشنا - آن را می‌فهمند و خوشایند کم‌سواد و دانشمند است. در عین حال ممتنع نیز هست؛ ممتنع از نظر مبانی والا و اهداف بلند و دور از دسترس، و این بدان جهت است که با ظاهری آراسته و باطنی ژرف، کمال ظاهرو باطن را در خود جمع کرده است.» (معرفت، ۹۴)

اگر چه هر کلمه و جمله آن، کلمه و جمله‌ای است، اما این کلمات و جملات به ظاهر کوتاه و ساده، در برگیرنده عمیق-ترین معانی، و گسترده‌ترین مفاهیم است. زبان کوتاه است؛ اما معنی گسترده‌تر از آن است، که فهم ناقص بشری به آن راه یابد؛ چنان‌که پس از گذشت قرون متمادی از نزول این اعجاز بی‌نظیر، بشر متمدن، تاکنون به فهم همه آن چه خدای متعال، در محدوده الفاظ غرای آن گنجانیده است، نایل نگشته، و تا رسیدن به آن راهی درازدامن در پیش روی دارد.

آن‌چه که مفسرو مترجم کلام خداست، بی‌شک همان کلام خداست؛ بنابراین هر مفسری و البته هر مترجمی، در امر ترجمه، باید قرآن را پیش روی خویش داشته باشد و برای تفسیر و تفهیم آن از خود آیات کلام الهی مددجوید. «قرآن همانند هر صاحب اصطلاحی، زبان ویژه‌ی خود را دارد، واژه‌ها و تعبيرات را در مفاهیمی استعمال می‌کند که خود اراده کرده بی‌آنکه در لغت یا دیگر عرف‌ها دلیلی بر آن استعمال یافت نشود؛ زیرا این‌گونه استعمال‌ها، اصطلاح ویژه قرآن است که جز از خود قرآن دانسته نمی‌شود.

هم‌چنین در قرآن تعبيراتی وجود دارد که برای فهم دقیق معانی آنها به ژرف‌اندیشی و کنکاش عمیق نیاز است و راه دیگری جز اندیشیدن در خود قرآن و مقارنه آیات با یکدیگر ندارد. به همین دلیل استاد علامه طباطبایی بر آنند که دلالت بر مفاهیم قرآن، تنها از خود قرآن میسر است و هرگز نمی‌تواند از بیرون قرآن به درون آن پی‌برد؛ زیرا قرآن که «تبیان لکل شیء» است امکان ندارد تبیین‌گر خود نباشد، بلکه برخی از آیات، آیات دیگر را تفسیر می‌کنند و این مسأله در تفسیر، اصل و مبنایی معتبر و قابل اعتماد به شمار می‌رود و علامه شیوه‌ی تفسیرش را در «المیزان» بر همین پایه بنا کرده است.» (همانجا، ۹۹)

بنابراین در ترجمه قرآن باید از خود قرآن مدد جست، و تا ممکن است در ترجمه آن وفادار و امانت‌دار بود. البته در ترجمه قرآن به زبان‌های بیگانه‌ای که مردمان متکلم به آن زبان‌ها، مسلمان نیستند و هیچ زمینه‌ای برای درک مفاهیم آیات آن ندارند، بی‌تردید مترجم را وظیفه سنگین‌تری است. مترجم می‌تواند با یک ترجمه خوب و زبانی تاثیرگذار، غیرمسلمانان

را به اسلام متمایل سازد و دوستی قرآن را در دل‌هایشان برویاند. بنابراین ترجمه تحت‌اللفظی به زبان‌های دیگر طبعاً پاسخ‌گو نخواهد بود؛ چرا که هم منابع کافی برای پاسخ‌گویی به سوالات کسانی که با مفاهیم آن آشنا نیستند، در دسترس نیست، و هم اندیشه و ساختار زبان عربی نخواهد توانست در زبانی دیگر اعمال شده، دارای بیانی تاثیرگذار گردد، اگر چه متن مبدا نمونه‌ی اعلا‌ی فصاحت و بلاغت باشد که همان قرآن است. بنابراین در امر ترجمه قرآن به زبان انگلیسی باید گروهی تشکیل شود، متشکل از کسانی که زبان انگلیسی و دستور آن و همین‌طور زبان عربی و قواعد مربوط به آن ملکه آنان باشد و در مباحث علوم بلاغی (معانی و بیان و بدیع) دستی داشته باشد. قرآن‌پژوهانی که با لحظات این سرچشمه نور انس گرفته و سال‌های زیادی کام تشنه خویش را با زلالی مفاهیم آن سیراب کرده باشند.

طاهره صفارزاده قرآن‌پژوه معاصر با توانمندی که خاص خود اوست، دست به ترجمه قرآن کریم به دو زبان فارسی و انگلیسی زده است، که هر دو ترجمه را می‌توان ترجمه تفسیری خواند، با این تفاوت که جنبه تفسیری در ترجمه فارسی او از ترجمه انگلیسی بیشتر است. بعضی از آیات این دو ترجمه با هم کمال مطابقت را دارند و در اکثر آیات موارد عدم مطابقت یافت شده است. این گفتار بر این است تا به بررسی تطبیقی دو ترجمه یاد شده، با مراجعه به تفاسیر و کتب مربوطه، و همین‌طور تامل فراگیر در آیات آن، به منظور یافتن موارد مشابه و غیر آن، و نهایتاً علل عدم مطابقت برخی از آیات و این‌که چرا میزان اشتباهات در ترجمه انگلیسی از فارسی کم‌تر است، پردازد.

۲- موارد مطابقت ترجمه انگلیسی و فارسی

«... وَ لَا تَجْعَلْنِي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ» (الاعراف، ۱۵۰)

«...و در زمره کافران قرار نده.»

«الظَّالِمِينَ» به معنی کسی است که ظلم می‌کند و «کافران» کسانی هستند که به خدا کفر می‌ورزند و یگانگی او را باور ندارند و برای او در خدایی شریک قائل می‌گردند. بنابراین توضیحات نمی‌توان کافر را معادل ظالم انگاشت... صفارزاده در ترجمه انگلیسی‌اش نیز به خطا رفته است و معادل «disbelievers» را که همان ترجمه کافر و به معنی کسانی است که خدا را چنان‌که باید و شاید باور ندارند، برگزیده که البته معادل مناسبی نیست. معادل «tyrants» می‌تواند ترجمه خوبی از لغت مزبور باشد.

«إِنَّ هَؤُلَاءِ مُتَّبِعُونَ مَا هُم فِيهِ...» (الاعراف، ۱۳۹)

«[موسی ادامه داد:] «این مردم

[بواسطه بت‌پرستی] محکوم به نابودی هستند...»

«متبر: هلاک شد. طلا را بدو جهت «تبر» گویند: یکی اینکه معدن هلاکت است و دیگر اینکه بظرف شکسته «متبر»

گویند و قراضه آن «تبر» است.» (طبرسی، ۳۶/۱۰)

ترجمه تفسیری است؛ اگر چه مفهوم را به خوبی رسانیده، اما حق الفاظ قرآن در ترجمه به درستی ادا نگردیده است.
ترجمه انگلیسی:

Verily, these people will be destroyed for that which they are doing...

ترجمه انگلیسی نیز چون ترجمه فارسی، ترجمه‌ای تفسیری است و در این آیه نیز سعی بر آن است تا می‌تواند مفهوم آیه را به خوبی منتقل سازد.

«وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ» (الانعام، ۱۵۵)

«و ما این کتاب [مجید] را که سرشار از رحمت و برکت می‌باشد، نازل

فرمودیم، پس [شما ای مردم] از احکام و اصول آن پیروی نمایید

و پرهیزکاری پیشه کنید تا مورد رحم الهی قرار گیرید؛»

«وَهَذَا كِتَابٌ» مبتدأ و خبر و الجملة مستأنفه لامحل لها. «أَنْزَلْنَاهُ» فعل ماض و نا فاعله و الهاء مفعوله و الجملة فی محل رفع صفة أولى. «مُبَارَكٌ» صفة ثانیة...» (دعاس، ۳۴۶/۱)

با توجه به صفت بودن «أَنْزَلْنَاهُ» و «مُبَارَكٌ»، ترجمه صحیح‌تر این است: «و این، کتابی که نازل کردیم، مبارک است...»
ترجمه انگلیسی:

And this is a Blessed Book which we have sent down

ترجمه انگلیسی مترجم مانند ترجمه فارسی او، جمله‌ای خبری است؛ اما بهتر از ترجمه فارسی است؛ چراکه ترجمه فارسی را با ضمیر اول شخص جمع شروع کرده در صورتی که کلام قرآن با ضمیر اشاره آغاز می‌شود. ترجمه «آبروی» از آیه فوق مرجح است.
ترجمه آبروی:

This is a Book we have sent down, blessed

«وَمِنَ الْأَنْعَامِ حَمُولَةٌ وَفَرَشَاءٌ...» (الانعام، ۱۴۲)

«و از چهارپایان برخی باربردار هستند و

برخی از گوشتشان استفاده می‌شود...»

«فرش» به همان معنی معروف است، ولی در اینجا به معنی گوسفند و نظیر آن از حیوانات کوچک تفسیر شده است. بابایی، ۶۵۶/۱ «وَأَنْشَأَ مِنَ الْأَنْعَامِ الدَّوَابَّ حَمُولَةً مَا يَحْمِلُ الْأَثْقَالَ وَفَرَشَاءً يَصْنَعُ مِنَ الدَّوَابِّ» (حسنی شیرازی، ۱۵۸) با توجه به آنچه گفته شد، و ملاحظه دیگر ترجمه‌ها، ترجمه صفارزاده از کلمه «فَرَشَاءٌ» ترجمه مناسبی نیست.
«Meat» به معنی «گوشت» است. ترجمه انگلیسی مانند ترجمه فارسی است.

And of the cattle(some are) for Bearing burden and some are for their Meat.

«فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ... عَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ...» (المائدة، ۵۲)

«[ای پیامبر] افرادی را می‌بینی که دل‌هاشان ناسالم و مبتلا به مرض [نفاق] است ... چه بسا خداوند به لطف و کرم خود فتح یا

دگرگونی نیکویی [برای مسلمانان] اراده فرماید...»

ترجمه «مِنْ عِنْدِهِ» به معنای «از جانب (نزد) خود» می‌باشد که صفارزاده آن را به «لطف و کرم خود» معنی کرده است.

ترجمه تفسیری است.

out of His Favour

ترجمه انگلیسی هم چون ترجمه فارسی اوست:

۳- موارد عدم مطابقت ترجمه فارسی و انگلیسی

۳-۱- مسائل صرفی و نحوی

در این زمینه محورهای زیر قابل توجه است:

۳-۱-۱- تصیغه فعل

«وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلاً أَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ...» (النساء، ۲۵)

«و هر یک از شما که از لحاظ هزینه و امکانات مالی نتوانید با زنان

پاکدامن و با ایمان و آزاد ازدواج کنید...»

And whoever of you who has not the means to marry free- believing woman...

فعل «لَمْ يَسْتَطِعْ» فعل غائب است و همان‌گونه که مشاهده می‌شود، در ترجمه فارسی صفارزاده به مخاطب ترجمه شده

است. اما در ترجمه انگلیسی او این مسأله به خوبی رعایت شده است.

۳-۱-۲- زمان فعل

«... وَ هُمْ أَغْنِيَاءُ رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ...» (التوبه، ۹۳)

«... و راضی‌اند که چون معذوران و معاف شدگان از جنگ خانه نشین باشند،

خداوند بر دل‌های آنها مهر زده است...»

«طَبَعَ» ماضی ساده است. صفارزاده در ترجمه فارسی خود، آن را به ماضی نقلی برگردانده است.

ترجمه انگلیسی:

They accepted to be with those who remained behind, and God stamps their hearts, for they do not know.

فعل «طَبَعَ» در ترجمه انگلیسی او به صورت حال ساده ترجمه شده است؛ در صورتی که فعل قرآنی ماضی ساده و ترجمه فارسی او ماضی نقلی است. این تشبث و چندگونگی در ترجمه انگلیسی و فارسی صفارزاده حکایت از این معنی دارد که صفارزاده سعی در ترجمه تفسیری داشته است و به ترجمه کلمه به کلمه الفاظ قرآن پایبند نبوده است.

«...نُعَذِّبُ طَائِفَةً بِأَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ» (التوبه، ۶۶)

«...گروهی دیگر از شما را که بواقع فتنه‌گر و

مقصر اصلی هستند عذاب خواهیم کرد.»

اختلاف در زمان فعل دیده می‌شود: فعل «کَانُوا» فعل ماضی، جمع مذکر غائب، و به معنای «بودن» است.

ترجمه انگلیسی:

We shall punish another group of you (who make Mischief knowingly), because they are Indeed the guilty ones".

صفارزاده در ترجمه انگلیسی خود نیز گاه‌گاهی قواعد درست زبان را قربانی نوع ترجمه تفسیری ساخته است. فعل «are» نمی‌تواند معادل خوبی برای «کَانُوا» باشد.

۳-۱-۳- معلوم و مجهول

«وَ إِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوْهَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا» (النساء، ۸۶) «و هر گاه دیگران به

شما سلام محبت آمیزی کنند....»

When you are greeted with a nice Greeting

«حُيِّتُمْ» فعل مجهول است و باید به صورت مجهول بازگردانده شود. در ترجمه فارسی صفارزاده این مهم رعایت نگردیده است؛ اگر چه در ترجمه انگلیسی به رعایت این نکته پرداخته است.

این‌که در یک ترجمه به معلوم و در دیگری به مجهول ترجمه شده است، جای تأمل دارد.

«... لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرِهًا...» (الانساء، ۱۹)

«... برای شما حلال نیست که زنان را

[چون اموال] به ارث ببرید...»

ترجمه انگلیسی:

You are forbidden to inherit women

«لَا يَحِلُّ» فعل معلوم است و این فعل معلوم در ترجمه انگلیسی صفارزاده به مجهول برگردانده شده است؛ اگر چه در ترجمه فارسی به فعل معلوم ترجمه شده است. هر چند این‌گونه ترجمه به معنا خللی وارد نمی‌کند، واز نظر فن ترجمه نیز موردی ندارد؛ اما باید گفت که ترک اولی است و بهتر بود این‌گونه نباشد.

ترجمه فارسی برگردان انگلیسی صفارزاده چنین است: «شما منع شده اید که زنان را وارث گردید.»

۳-۱-۴- حرف

«يَوْمَئِذٍ يَوْمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ عَصَوْا الرَّسُولَ ...» (النساء، ۴۲)

«در آن روز، کافران و آنانکه با رسول خدا به

مخالفت برخاستند...»

صفارزاده، در ترجمه فارسی خود، به چگونگی چینش کلمات ترجمه در کنار یکدیگر، و مطابقت آن با ساختار آیه توجه چندانی نداشته است.

ترجمه دقیق جمله قرآنی چنین است: «در آن روز، کسانی که کفر ورزیده و از پیامبر عصیان نمودند، آرزو می‌کنند...» صفارزاده دو جمله را از یکدیگر مجزا دانسته و حساب کافران را از عصیان‌گران به حضرت، در ظاهر جدا کرده است؛ در صورتی که رشته ارتباط این دو گروه تنها با «واو» عطف است. این درحالی است که در ترجمه انگلیسی این نکته رعایت شده است:

On that Day (of witnessing) those who disbelieved and disobeyed The Messenger...

«... وَ هُمْ أَغْنِيَاءُ رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ ...» (التوبه، ۹۳)

«... و راضی‌اند که چون معذوران و معاف شدگان از جنگ خانه‌نشین باشند،

خداوند بر دلهای آنها مهر زده است، ...»

«مَعَ» مفید معنای همراهی و معیت است: صفارزاده از قید تشبیه در جای آن استفاده کرده است که اگر چه بودن با آنان نیز به منزله یکی شدن و شبیه شدن به آنان است؛ اما بهتر است ترجمه دقیق باشد. ترجمه انگلیسی:

They accepted to be with those who remained behind, and God stamps their hearts, for they do not know.

ترجمه انگلیسی صفارزاده از «مَعَ»: «with» مانند ترجمه فارسی او نیست.

ترجمه انگلیسی ترجمه بهتری است.

«... وَ لِنَبِيِّنَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ» (الانعام، ۱۰۵)

«و ما آیات را برای اهل فهم و علم

روشن بیان می‌فرماییم ...»

«ل» به معنای «تااینکه» می‌باشد، در ترجمه فارسی این معنا منعکس نشده است.

در ترجمه انگلیسی معادل «So» آمده است به معانی «in this way» و «therefore» که البته در این جا می تواند منعکس - کننده معنای «تا اینکه» هم باشد. ترجمه انگلیسی بهتر است.

So we make it clear for the people who Have knowledge.

۳-۱-۵- صفت

«... اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِكُمْ...» (النساء، ۲۵)

«... و خداوند به ایمان شما داناست...»

...Allah is The Knower of your Faith...

«أَعْلَمُ» صفت تفضیلی، به معنای داناتر است؛ ترجمه صفارزاده از این کلمه به صورت صفت مطلق است و معنای تفضیلی که در آیه قرآن وجود دارد، در ترجمه ایشان منعکس نگردیده است.

«Is The Knower» در ترجمه انگلیسی حاوی معنای تفضیلی است؛ بنابراین ترجمه‌ی انگلیسی صفارزاده برگردان

دقیق لفظ قرآنی به زبان انگلیسی است. هر دو ترجمه درست است؛ اما ترجمه انگلیسی ترجمه وفادارانه تری است.

«قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذَلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللَّهِ...» (المائدة، ۶۰)

«[ای پیامبر!] بگو: «آیا می‌خواهید شما را از کسانی که به

امر خداوند به بدترین کیفر، مبتلا شدند با خیر کنم؟...»

ترجمه «بَشْرٌ مِنْ ذَلِكَ» به اعتبار تفضیلی بودن صفت «شر» و همین‌طور آمدن «من» پس از آن، باید «به بدتر از آن»

ترجمه شود.

صفارزاده در ترجمه انگلیسی، صفت تفضیلی و برتر را لحاظ داشته است و نه برترین:

"Shall I inform you Of something worse than that regarding The punishment from Allah?"

۳-۱-۶- حال

«وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِي مِنْ بَعْدِي...» (الاعراف، ۱۵۰)

«و چون موسی به سوی قوم خود بازگشت خشمناک و اندوهگین گفت:

«در غیاب من با عمل زشتی که کردید، چه بد جانشینانی برای من بودید!...»

«غَضْبَانَ أَسِفًا» در این جمله نقش حالیت دارد. «غَضْبَانَ» حال. «أَسِفًا» حال ثانیه. «إِعْرَابُ الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ، ۱/۳۹۶»

«غَضْبَانَ: حال من موسی. و «أَسِفًا»: حال آخر بدل من التی قبلها.» (عکبری، ۱۷۰)

و البته در این آیه «غَضْبَانَ أَسِفًا» حال برای فعل «رجع» است نه «قال».

ترجمه انگلیسی صفارزاده بهتراست:

And when Mussa returned to his People, angry and sorrowful, he said

در جمله انگلیسی حال به فعل «رجع» بازگشته است؛ اما در ترجمه فارسی به «قال». ترجمه انگلیسی ترجمه بهتری است.

«ذَلِكَ أَنْ لَمْ يَكُنْ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَى بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا غَافِلُونَ» (الانعام، ۱۳۱)

«این [اقرار ستمگران] ثابت می‌کند که آفریدگار پروردگار

تو [ای پیامبر] هیچگاه بناحق [قبل از ارسال پیامبران

هدایتگر] و بدون آگاهی دادن مردم از حق، شهر

و دیاری را نابود نمی‌فرماید.»

با توجه به حال بودن عبارت «وَأَهْلُهَا غَافِلُونَ» و جایگاه آن در جمله، ترجمه انگلیسی از فارسی بهتر است؛ چراکه هم به جایگاه عبارت در جمله، و هم به نقش آن که نقش حالیت است، توجه داشته است:

While their Inhabitants are unaware;

۳-۱-۷- مفرد و جمع

«ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَأَنَّ اللَّهَ

سَمِيعٌ عَلِيمٌ» (الانفال، ۵۳)

«این کیفر نمایانگر آن است که خداوند نعماتی را که به قومی عنایت فرموده،

تغییر نمی‌دهد [و باز نمی‌ستاند] مگر آنکه آن قوم روش و منش خود را

[عصیانگرانه] تغییر دهند و لایق نعمت نباشند و همانا خداوند آن شنوای داناست.»

«نِعْمَةٌ» مفرد است، ولی صفارزاده آن را به جمع ترجمه کرده است.

در ترجمه انگلیسی صفارزاده برای این واژه معادل «bounty» گزینش شده است که بر خلاف ترجمه فارسی او مفرد است.

«ذَلِكَ أَنْ لَمْ يَكُنْ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَى بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا غَافِلُونَ» (الانعام، ۱۳۱)

«... و بدون آگاهی دادن مردم از حق، شهر و دیاری را نابود نمی‌فرماید.»

«الْقُرَى» جمع «قریه» به معنای «شهرها» می‌باشد؛ درحالی‌که صفارزاده آن را به «شهر و دیاری» ترجمه کرده است.

ترجمه تفسیری است.

در ترجمه انگلیسی او این مورد رعایت شده است:

Would not Destroy the towns unjustly.....

«إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ» (الانعام، ۷۹)

«بتحقیق من روی خود را به درگاه خدایی متوجه کرده‌ام که خالق ازلی آسمانها و زمین است و من موحدی حقگرایم و از

مشرکان نیستم.»

«حَنِيفًا» اگر به فارسی بازگردد، باید نقش قیدی را در جمله داشته باشد؛ اما در ترجمه فارسی این مورد لحاظ نشده-

است.

ترجمه انگلیسی:

"Indeed I have turned my face Towards the One Who Originated The heavens and the earth; being Upright in Faith, I am not of The polytheists".

ترجمه «حَنِيفًا» به «being Upright in Faith» ترجمه خوبی است؛ چرا که این عبارت، قید سببی می‌باشد؛ و ترجمه،

ترجمه دقیق‌تری است.

۳-۱-۹-حذف

«وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ الطُّورَ بِمِيثَاقِهِمْ» (النساء، ۱۵۴)

«و کوه طور را [به قصد ایجاد ترس از فرود

آمدنش] بر فراز سرشان نگاهداشتیم ...»

برگردان «بِمِيثَاقِهِمْ» در ترجمه صفارزاده از قلم افتاده است؛ در صورتی که در ترجمه انگلیسی، لحاظ شده است:

While taking their Covenant

«... إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذُو عَدْلٍ مِّنْكُمْ...» (المائدة، ۱۰۶)

«...آنگاه که علامات مرگ در شما ظاهر شود هنگام وصیت،

باید دو شاهد عادل از میان خودتان به شهادت فرا خوانید...»

«أَحَدَكُمُ» به معنای «یکی از شما»، در ترجمه فارسی صفارزاده لحاظ نگردیده است؛ این درحالی‌ست که در ترجمه

انگلیسی او آمده است:

When death Approaches one of you...

«وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ» (الانعام، ۱۵۵)

«... تا مورد رحم الهی قرار گیرید؛»

«لَعَلَّ» مفید معنای «ترجی» است؛ که ترجمه فارسی به خوبی القاکننده این معنی نیست.

در ترجمه انگلیسی، مترجم به خوبی از عهده این معنا بر آمده است.

...So that you may Receive Mercy] from your Creator

۲-۳- اختلاف در گزینش معادل مناسب

۱-۲-۳ فعل

«... فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ» (المائدة، ۱۲)

«... مسلما از راه راست دور شده است.»

Gone astray from the Straight Path''.

«ضلال» به معنای گمراهی است و ترجمه صفارزاده اگر چه رساننده مفهوم کلمه است، اما ترجمه آن به «گمراه شده است» ترجمه مناسب‌تری است. ترجمه انگلیسی معادل دقیق‌تری است.

«To go astray» به معنی گمراه‌شدن است.

«... لَا تَدْرُونَ...» (النساء، ۱۱)

«... شما در مقامی نیستید که بدانید...»

فعل «لا تدرُونَ»، فعل مضارع منفی، به معنای «شما نمی‌دانید» می‌باشد؛ در صورتی که در ترجمه فارسی صفارزاده به «شما در مقامی نیستید که...» ترجمه شده است.

ترجمه انگلیسی صفارزاده بهتر و دقیق‌تر از ترجمه فارسی اوست.

ترجمه انگلیسی فعل «لا تدرُونَ»:

You do not know ...

به معنی «شما نمی‌دانید...» که ترجمه دقیق آن است.

«... يَقْضُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي...» (الانعام، ۱۳۰)

«... که آیات مرا برایتان تفهیم می‌کردند...»

«يَقْضُونَ» فعل مضارع است و در ترجمه صفارزاده به ماضی برگردانده شده است. «و قوله يَقْضُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي» مثل

یتلون علیکم دلائلی و بیناتی...» (طوسی، ۲۷۷/۴)

یقضون در تفاسیر مختلف به «یتلون»، «بینون» و... ترجمه شده است و در ترجمه‌های فارسی به «بخوانند» و مفاهیمی مترادف با آن، ترجمه شده است؛ ترجمه صفارزاده اگر چه به‌طور کلی رساننده معنای مقصود است؛ اما از این لحاظ که معنای کلمه قرآنی را به دیگر معنا به زبان مقصد برگردانده است، اشکال دارد.

وی در ترجمه انگلیسی خود از معادل نسبتاً خوبی برای این واژه استفاده کرده است، معادلی که با معنای فارسی‌اش مطابقتی ندارد. معادل انگلیسی صفارزاده از این جمله قرآنی «**Reciting to you My Words of Revelation**» است که یکی از معانی «Recite» در آن «بازگ کردن» می‌باشد.

«قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرٌ مِنْ رَبِّكُمْ...» (الانعام، ۱۰۴)

«و [ای پیامبر! بگو]: «همانا از جانب خالق

شما [و به وسیله دلایل و نشانه‌ها] بینشهایی

به شما مردم مرحمت شده...»

صفارزاده برای خداوند از فعل‌های توأم با احترام و بزرگ‌داشت استفاده کرده است؛ که البته ضرورتی ندارد. به عنوان مثال در ترجمه بالا «جاء» به «مرحمت شده» ترجمه شده است، که معنی دقیق کلمه نیست. این درحالی است که در ترجمه انگلیسی برگردان دقیق کلمه قرآنی «come to you» مشاهده می‌شود:

And Say (O, Messenger!): " Verily, Evident proofs have come to you from Your Creator and Nurturer...

ترجمه انگلیسی بهتر است.

«وَ كَذَلِكَ نَفْصَلُ الْآيَاتِ وَ لَتَسْتَبِينَ سَبِيلَ الْمُجْرِمِينَ» (الانعام، ۵۵)

«و ما اینگونه، به شرح آیات اراده می‌فرماییم تا [اختلاف]

راه گناهکاران، [از راه پاکان] نمایانده شود...»

ترجمه فعل «نَفْصَلُ» به «اراده می‌فرماییم» نمی‌تواند ترجمه خوبی از واژه مزبور باشد. «اراده کردن» به هیچ عنوان نمی‌تواند معادل «نَفْصَلُ» باشد.

صفارزاده در ترجمه انگلیسی خود، از معادل «explain» برای فعل «نَفْصَلُ» استفاده کرده است، که معادل مناسبی است:

We explain the Words of Revelation in detail

«...عَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ فَيُضْبِحُوا عَلَى مَا أَسْرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ نَادِمِينَ» (المائدة، ۵۲) «... چه بسا خداوند

به لطف و کرم خود فتح یا دگرگونی نیکویی [برای مسلمانان] اراده فرماید و این‌گونه مردمان [فرصت طلب] از افکار نهانی

خود پشیمان شوند.»

«آئی ب...» به معنی «آوردن» است و ترجمه صفارزاده «اراده کردن» می‌باشد؛ اگر چه بنا بر تفسیری بودن ایرادی بر این

ترجمه وارد نیست، اما بهتر است در ترجمه قرآن امانت‌دارتر بود.

صفارزاده در ترجمه انگلیسی خود از فعل مزبور از معادل «bring about» استفاده کرده است، که با ترجمه فارسی او

متفاوت، و البته بهتر است.

«وَلْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكَوْا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَافًا خَافُوا عَلَيْهِمْ...» (النساء، ۹)
«کسانی که فرزندان ناتوان [خُرد، ناقص العضو یا عقب مانده‌ی ذهنی]
دارند و برای آینده آنان نگران هستند...»

ترجمه انگلیسی:

«Those who would have worry to leave Helpless children behind ...»

ترجمه متن انگلیسی: «کسانی که نگرانند، فرزندان ناتوان بر جای گذارند...»
تفاوت مشهود است و هردو دارای مفهومی مستقل از دیگری است.

«... فَأَعْرِضُوا عَنْهُمَا...» (النساء، ۱۶)

«... از تقصیرات آنها درگذرید...»

معنای فارسی و انگلیسی فعل نام‌برده درآیه فوق با هم مطابقت مفهومی ندارند. ترجمه فارسی ایشان از فعل «فَأَعْرِضُوا»
«از تقصیرات آنان در گذرید» است؛

و ترجمه انگلیسی «Leave them alone» «، به معنی «آنان را تنها بگذارید» می‌باشد.

«وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِي مِنْ بَعْدِي...» (الاعراف، ۱۵۰)

«و چون موسی به سوی قوم خود بازگشت خشمناک و اندوهگین گفت: «در غیاب

من با عمل زشتی که کردید، چه بد جانشینانی برای من بودید!...»

ترجمه انگلیسی صفازاده از این جمله قابل تأمل است:

What an evil thing is that you have committed during my absence!

همان‌گونه که دیده می‌شود در ترجمه انگلیسی گفته شده است: «در غیاب من چه کار نادرستی انجام دادید!»؛ اما
در ترجمه فارسی که همان ترجمه جمله قرآنی است، گفته شده که «چه بد جانشینانی بودید» و این دو ترجمه باهم متفاوت-
اند. هرچند هر دو در جهت القای مفهومی واحد نگاهشده شده‌اند، اما باید گفت، ترجمه فارسی بهتر است.

«...فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ» (الانعام، ۱۴۵)

«...ولی اگر شخص بر اثر ضرورت [گرسنگی] و از روی

ناچاری نه به قصد عمد در ارتکاب عمل غیر شرعی،

اندکی از آنها بخورد، آفریدگار - پروردگار تو آن

عفو کننده رحمتگستر است.»

ترجمه تفسیری است.

برگردان «رب» به «آفریدگار- پروردگار» و در انگلیسی به «creature and nurturer» در ترجمه صفارزاده از سلاست و شیوایی آن کاسته است، و جمله و اطناب دارد.

ترجمه انگلیسی:

...not Lusting nor(having intention of)Transgressing the limit,

ترجمه انگلیسی صفارزاده نزدیک تر از ترجمه فارسی او به آیه قرآنی است.

«...أَوْ أَتَتْكُمْ السَّاعَةُ أَغَيَّرَ اللَّهُ تَدْعُونَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ» (الانعام، ۴۰)

«...یا ساعت رستاخیز فرا رسد چه مقامی را به جز خداوند به کمک

می خوانید اگر راست می گویند [که شریکانی دارید که چنین و چنان می کنند؟]».

اگر به ترجمه فارسی صفارزاده پاسخ بدهیم، این پاسخ نیاز به توضیحات دارد؛ در صورتی که پاسخ به سوال قرآنی تنها «خیر» است، بنابراین، ترجمه انگلیسی او ترجمه بهتری است؛ چراکه جمله را به گونه ای ترجمه کرده است، که پاسخ به سوال داده شده «خیر» می باشد، که در اصطلاح گرامر زبان انگلیسی به آن ها سوال از نوع «yes/no» و «wh-question» می گویند، که پرسش انگلیسی نیز از نوع اول است و ترجمه دقیق تری از آیه قرآن است.

Will you call upon any other for help?

۳-۲-۳- صفت

«...نُعَذِّبُ طَائِفَةً بِأَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ» (التوبه، ۶۶)

«...گروهی دیگر از شما را که بواقع فتنه گر و مقصر

اصلی هستند عذاب خواهیم کرد.»

«مُجْرِمٍ» اسم فاعل از ریشه «جرم» به معنای کسی است که گناه می کند. ترجمه صفارزاده هم از این جهت که کلمه ای آورده که معادل دقیق کلمه قرآن نیست و هم از این جهت که برای ترجمه یک کلمه از قرآن، وقتی معادل آن در فارسی یافت می شود متمسک به چند کلمه می شود، و ایجاز قرآن را به اطناب برمی گرداند، اشکال دارد. البته در «مقصر» نیز همان معنای گناه کار نهفته است؛ مقصر به معنی تقصیرکار و کسی که از او قصوری سر زده است، پذیرفته است. اما بهتر بود آن را به گناه- کار ترجمه می کرد.

ترجمه انگلیسی:

We shall punish another group of you (who make Mischief knowingly), because they are Indeed the guilty ones".

در ترجمه انگلیسی، از معادل «guilty» به معنای گناه‌کار استفاده است. ترجمه انگلیسی از ترجمه فارسی بهتر است.

«... وَ لَا تَجْعَلْنِي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ» (الاعراف، ۱۵۰)

«...و در زمره کافران قرار نده.»

«الظَّالِمِ» به معنی کسی است که ظلم می‌کند و «کافران» کسانی هستند که به خدا کفر می‌ورزند و یگانگی او را باور ندارند و برای او در خدایی شریک قائل می‌گردند. بنابراین توضیحات نمی‌توان کافر را معادل ظالم انگاشت... صفارزاده در ترجمه انگلیسی اش نیز به خطا رفته است و معادل «disbelievers» که همان ترجمه کافر و به معنی کسانی است که خدا را چنان که باید و شاید باور ندارند، را برای آن برگزیده که البته معادل مناسبی نیست. معادل «tyrants» می‌تواند ترجمه مناسبی باشد.

إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ فَأُولَئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

(النساء، ۱۷)

«پذیرش توبه از جانب خداوند برای افرادی است که از روی جهالت

مرتکب گناه شوند و نیز به مجرد دانستن، درصدد جبران

برآیند و توبه کنند، توبه آنها را خداوند می‌پذیرد و

خداوند آن داور و حکم دهنده داناست.»

اختلاف در ترجمه «حکیم»: «وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا»: خداوند بمصالح بندگان دانا و در معامله خود با ایشان حکیم است. (طبرسی، ۷۲/۵) «حکیم» به معنای «با حکمت و دانا به عاقبت امور» است، نه «حکم‌کننده و داور»، بنابراین بهتر است به حکیم ترجمه شود.

ترجمه انگلیسی صفارزاده از این آیه، ترجمه دقیق‌تری است؛ افزوده‌ی تفسیری ندارد و به خوبی برگردانده شده است؛ به جز در ترجمه «عَلِيمًا حَكِيمًا» که به کسی که دانای مطلق است ترجمه گردیده است، و این هم، اختلافی دیگر در ترجمه فارسی:

Allah accepts only the repentance of those who do evil out of ignorance and repent soon afterwards. Allah will forgive them and Allah is The Absolute-Knowing Decree.

ترجمه فارسی: داور و حکم‌کننده دانا

ترجمه انگلیسی: دانای مطلق و حکم‌کننده

دو ترجمه متفاوت است، و هر دو ایراد دارد.

۳-۲-۴- لغات

«كَمَا أُخْرِجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهُونَ» (الانفال، ۵)

«ناخوشنودی آنها از تقسیم غنائم همانند ناخوشنودی‌های آنان در گذشته است»

وقتی که [خداوند] تو را [ای پیامبر] از خانه‌ات، بنا به مصلحت الهی، به

سوی [بدر] بیرون فرستاد گروهی از مؤمنان خوش نداشتند.»

در سخن خداوند کلامی مبنی بر «مصلحت الهی» دیده نمی‌شود؛ درحالی که مترجم در این جا «حق» را به «مصلحت» ترجمه کرده است. از نظر گزینش معادل مناسب از کلمه، ترجمه مناسبی نیست.

این درحالی است که ترجمه انگلیسی صفارزاده از این لغت، با ترجمه فارسی او متفاوت است: «justly» معادل انگلیسی کلمه است که همان معنای «به حق، عادلانه و...» را دارد و البته از ترجمه فارسی او بهتر است.

...O, Messenger [to go forth from your House justly but a party of the believers Disliked it

«...ذَلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ» (الاعراف، ۲۶)

«..... این [امتیاز بخشیدن به لباس تقوا] از پندها و

مواعظ الهی است، باشد که [انسانها] متذکر شوند.»

«آیات» جمع آیه، به معنی «نشانه‌ها» است، اما معنی در ترجمه چیز دیگری است.

ترجمه انگلیسی:

This, (priority given to the garment of piety) is one of Allah's Admonishing lessons, that men may be Mindful;

در ترجمه انگلیسی صفارزاده به جای «نشانه‌های خدا»، «درسهای پندآموز» آمده است. با هم مطابقت ندارند و هیچ کدام القاکننده مفهوم دقیق کلمه نیستند، اگرچه رساننده مضمون آن است.

البته اطناب و تکرار مترادفات را نیز نباید در هر دو ترجمه این مترجم نادیده گرفت؛ به خصوص در ترجمه فارسی.

«...اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ...» (الانعام، ۱۲۴)

«...تنها خداوند می‌داند که مسئولیت رسالت دین

خویش را بر عهده چه کسانی قرار دهد...»

«حَيْثُ» افاده معنای «جا و مکان» می‌کند و به معنای «هرجا، جا، کجا و هرکجا» در فرهنگ‌ها آمده است؛ اما صفارزاده

در ترجمه فارسی آن را به گونه‌ای دیگر ترجمه کرده است، همین‌طور در ترجمه انگلیسی.

ترجمه انگلیسی:

Allah knows best On whom to place His Mission.

معادل نهادن «On whom» در جای «حَيْثُ» نامناسب است.

۳-۳- نوع ترجمه (ترجمه تفسیری)

«إِنَّ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا إِنَاثًا وَإِنَّ يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَانًا مَرِيدًا» (النساء، ۱۱۷)

«مشرکان بجای خداوند یکتا، به بت‌های مؤنث و شیطان

سرکش توسل می‌جویند.»

«ان» حرف نفی و «الا» ادات حصر است. ترجمه صفارزاده بنا بر تفسیری بودن درست است؛ اما باید این نکته را در نظر داشت که ترجمه او ترجمه‌ای کاملاً تفسیری است؛ و روش ترجمه که همان ترجمه تفسیری است، موجب گردیده تا ساختار آیات در متن ترجمه حفظ نگردد، درحالی که می‌توان با حفظ ساختار زبان مبدا، ترجمه‌ای بدون اشکال و سلیس ارائه داد.

در ترجمه انگلیسی صفارزاده از آیه فوق، این نکته (حفظ ساختار ترجمه) رعایت شده است:

The pagans invoke in place of Allah to nothing but female deities and they invoke to nothing but Satan...

«...وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ» (الاعراف، ۱۷)

«...تا اکثر آنها را [نسبت به الطاف خود]

ناسپاس و غیر شکرگزار بیابای.»

بهتر است زمانی که کلمات زبان مبدا مفهوم را به خوبی منتقل می‌کنند، همان ترجمه تحت اللفظی را مبنای کار در ترجمه قرار داد. این آیه تفسیری ترجمه شده، در صورتی که لزومی به تفسیری ترجمه شدن نبوده است. ترجمه انگلیسی ایشان ترجمه تحت اللفظی آیه و ترجمه بهتری است:

You will not find in most of them any gratitude...

«... بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَظْلِمُونَ» (الاعراف، ۹)

«... زیرا مرتکب بدترین ظلم [یعنی کفر و شرک]

شده‌اند و مشمول مجازات خواهند بود...»

در آیه سخنی از بدترین ظلم نیامده و همین‌طور خداوند آنان را به مجازات تهدید نکرده است؛ اگر چه در فحوای کلام و به قرینه؛ این معانی به وجود می‌آیند؛ اما مترجم در ترجمه این آیه افزوده‌های تفسیری را بدون جداکردن آن‌ها از متن آیه، آورده است.

همان‌گونه که در ترجمه انگلیسی خود بدان پرداخته است:

So by committing the worst wrongdoing i. e., polytheism they will receive the due Chastisement.

ترجمه انگلیسی صفارزاده از جمله بالا نیز ترجمه مناسبی نیست؛ اکنون بپردازیم به برگردان فارسی، از ترجمه انگلیسی او، تا بدین وسیله پی به تفاوت آن با متن اصلی ببریم:

«پس آنان با ارتکاب بدترین تخلف مثل شرک (آیین چند خدایی) مشمول مجازاتی درخور خواهند شد.»
آیا این ترجمه با آیه قرآن قرابت لفظی دارد؟ مسلماً خیر، اگرچه معنی همان معناست؛ اما ترجمه تفسیری است، در صورتی که نیازی به این گونه ترجمه کردن نبوده است، و همان ترجمه وفادارانه بیشتر می‌توانست پاسخ‌گو باشد.

۳-۴- افزوده‌های تفسیری

«فَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ فَكَيْفَ آسَىٰ عَلَىٰ

قَوْمٍ كَافِرِينَ» (الاعراف، ۹۳)

«... و آنچه در توان داشتم در نصیحت شما کوشیدم، دیگر چرا

بر گروهی که کافرنند غمخواری کنم؟»

ترجمه انگلیسی:

...and did admonish you; then, why should I be Sorry for a disbelieving people"?

«و آنچه در توان داشتم» در ترجمه صفارزاده افزوده‌ای تفسیری است و باید در قلاب قرار می‌گرفت. این عبارت در ترجمه انگلیسی ایشان یافت نشده است. افزوده‌های تفسیری در ترجمه انگلیسی کمتر دیده می‌شود، و به‌طور کلی ترجمه انگلیسی صفارزاده موجزتر و پایبندتر از ترجمه فارسی اوست.

«لِيُحِقَّ الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ» (الانفال، ۸)

«تا حق [یعنی اسلام] را به واسطه حقانیتش مسلط سازد و

باطل [یعنی کفر] را به علت باطل بودنش نابود گرداند،

اگر چه گناهکاران خوش نداشته باشند...»

افزوده‌های تفسیری در ترجمه صفارزاده بدون قلاب آمده است. صفارزاده بعضی از این گونه افزوده‌ها را در قلاب قرار می‌دهد و بعضی از آن‌ها را در متن ترجمه می‌گنجاند (بدون استفاده از قلاب یا پرانتز).

به عنوان مثال در ترجمه بالا «به واسطه حقانیتش» و «به علت باطل بودنش» افزوده‌های تفسیری هستند، که قوانین

گنجاندن آن‌ها در متن ترجمه رعایت نشده است.

در ترجمه انگلیسی صفارزاده هم این اشکال دیده می‌شود:

That He might prove the Truth by what was true and show Falsehood by what was false, though it be disliked by the guilty ones.

همان گونه که دیده می‌شود، افزوده‌های تفسیری در ترجمه انگلیسی صفارزاده بدون قلاب و داخل در متن آیه آمده‌اند.

«و لَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسُهُمْ يَنْصُرُونَ» (الاعراف، ۱۹۲)

«و آن بتها، نه می‌توانند [فرزندان آدم را]

یاری دهند و نه خودشان را.»

با عنایت به این مهم که ترجمه تفسیری، زمانی ترجمه‌ای توانمند است که افزوده‌های تفسیری در قلاب یا پرانتز آورده شود، و البته زمانی که ترجمه بدون در نظر گرفتن محتویات درون این نشانه‌ها خوانده شود، مطلب کاملی، بدون هیچ نقصی در ساختار جمله به دست آید، و همین‌طور اگر با افزوده‌های تفسیری درون قلاب یا پرانتز، خوانده شود نیز رساننده مطلب کاملی بدون ایراد در ساختار و قواعد جمله باشد؛ ترجمه صفارزاده به عنوان یک ترجمه تفسیری، با در نظر گرفتن این معیارها اشکال دارد.

۱- «آن بتها» در ترجمه او باید در قلاب قرار می‌گرفت.

۲- اگر جمله او با حذف محتوای درون قلاب خوانده شود، جمله‌ای بی‌معنی به دست می‌دهد، و این یکی از ضعف‌های ترجمه تفسیری است.
ترجمه انگلیسی:

And these (idols) can neither help (The Children of `Adam), nor can they Help themselves;

همان‌گونه که دیده می‌شود، ترجمه انگلیسی صفارزاده از آیه فوق ترجمه‌ای بی‌اشکال است. بدون در نظر گرفتن محتوای درون پرانتز جمله معنا دار و بی نقص است.

البته خصوصیتی که در ترجمه صفارزاده به جای جای مطرح است، اطناب آن است، به عنوان مثال بهتر بود «can they» دوم در ترجمه بالا، به منظور احتراز از تکرار، آورده نمی‌شد و به تبعیت از ایجاز قرآن به مورد اول اکتفا می‌شد.

نتایج مقاله

۱- دو ترجمه فارسی و انگلیسی صفارزاده ترجمه تفسیری است. جنبه تفسیری ترجمه فارسی از ترجمه انگلیسی بیشتر است. مترجم به لفظ کلام خدا چندان پایبند نبوده، و تنها سعی در انتقال درست مفاهیم آیات قرآن داشته است، به همین دلیل در برگردان کلمات و جملات گاهی ترجمه‌ای نامناسب کرده است. در واقع ترجمه از دیدگاه صفارزاده به این معنی است، که مترجم باید معنا را تمام و کامل به مخاطب منتقل سازد و از این رهگذر به هر بیانی که می‌تواند متوسل و متمسک گردد.

۲- ضمن بررسی این دو ترجمه از لحاظ نگارشی، صرفی، نحوی، لغوی و بلاغی روشن می‌شود در همه این موارد، ترجمه انگلیسی بهتر از ترجمه فارسی بوده است.

۳- ترجمه‌ها از نوع تفسیری است، اما گاه مترجم قوانین این‌گونه ترجمه را به‌درستی رعایت نکرده است. این ایراد در ترجمه فارسی بیشتر دیده می‌شود.

۴- در برخی موارد دو ترجمه با هم مطابق و در برخی موارد مختلف می‌باشد. موارد عدم مطابقت بیشتر است، و این نشان از این دارد که ترجمه انگلیسی، پس از ترجمه فارسی، صورت گرفته است.

۵- میزان اشکالات در ترجمه انگلیسی کمتر از ترجمه فارسی است؛ این بدین معنی است که مترجم پس از نقد و بررسی ترجمه فارسی و آگاهی از موارد ضعف و کاستی‌های ترجمه نخستین، به ترجمه انگلیسی پرداخته است، و در ترجمه دوم، سعی بر این داشته تا اشکالاتی را که بر ترجمه فارسی وارد است، دوباره تکرار نکند.

کتابشناسی

- ۱- قرآن حکیم، ترجمه صفارزاده، طاهره، چاپ سوم، شرکت چاپ و انتشارات اسوه، ۱۳۸۸ هـ.ش.
- ۲- بابایی، احمد علی، برگزیده تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۲ هـ.ش.
- ۳- حسینی شیرازی، سید محمد، تبیین القرآن؛ چاپ دوم، بیروت، دارالعلوم، ۱۴۲۳ هـ.ق.
- ۴- دعاس - حمیدان - قاسم، اعراب القرآن الکریم، چاپ اول، دمشق، دارالمنیر و دارالفارابی، ۱۴۲۵ هـ.ق.
- ۵- الشرتوتی، رشید، مبادی العربیه جلد چهارم، ترجمه دکتر محمد جواد شریعت، چاپ نهم، تهران، انتشارات اساطیر، ۱۳۸۵ هـ.ش.
- ۶- طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، تهران، انتشارات ناصر خسرو، ۱۳۷۲ هـ.ش.
- ۷- طوسی، محمد بن حسن، التبیان فی تفسیر القرآن، بیروت، داراحیاء التراث العربی، بی تا.
- ۸- عکبری، عبدالله بن حسین، التبیان فی اعراب القرآن، چاپ اول، بی جا، بیت الافکار الدولیه، بی تا.
- ۹- مدیری، احمد حسین، گرامر کامل زبان انگلیسی، چاپ شانزدهم، تهران، موسسه انتشارات امیرکبیر، ۱۳۸۴ هـ.ش.
- ۱۰- معرفت، محمد هادی، تفسیر و مفسران، قم، موسسه فرهنگی تمهید، ۱۳۷۹ هـ.ش.
- ۱۱- معین، محمد، فرهنگ فارسی، تهران، موسسه انتشارات امیرکبیر، ۱۳۶۰ هـ.ش.